

ศักยภาพของชุมชนต่อการยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน:

กรณีศึกษาตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

Potential of Community for Enhancement to Community Tourism:

A case study Na Ngio Sub-district, Sang Khom District, Nong Khai Province¹

ณภัทร์ภณ กงชูย, สิทธิพันธ์ จันนาวัน, พงศ์ธร สายสิงห์²
ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ³, วิษญ์ จอมวิญญูณ, ชฎาล นาคใหม่ และ ไกรวุฒิ ชูวิสัย⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาบริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย และ (2) เพื่อค้นหาศักยภาพชุมชนของตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย ในการยกระดับสู่การเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยว วิธีดำเนินการวิจัยจะใช้การศึกษาแบบสำรวจภาคสนาม (Field survey research) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ (Key actors) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ กลุ่มภูมิปัญญา กลุ่มการศึกษา/สุขภาพ และประชาชนชุมชน โดยหน่วยการวิเคราะห์จะใช้ขอบเขตระดับตำบลนาจั่ว ระยะเวลาการศึกษาอยู่ในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน พ.ศ. 2564

ผลการวิจัยพบว่า ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย มีบริบททางภูมิศาสตร์เป็นภูเขาสูง ที่ราบสูง และพื้นที่ป่ากว่าร้อยละ 59.35 ของพื้นที่ มีพื้นที่ราบระหว่างหุบเขาเป็นเขตที่ตั้งชุมชน มียอดเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดหนองคายคือ “ภูย่าอ่าว” โดยมีความสูงประมาณ 853 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ทั้งยังเป็นตำบลเดียวในอำเภอสังคมที่ไม่มีอาณาเขตติดกับแม่น้ำโขง ตำบลนาจั่วมีการตั้งถิ่นฐานทั้งหมด 9 หมู่บ้าน โดยเรียงตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ ตามพื้นที่ราบระหว่างหุบเขา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงพื้นที่เพราะทางเข้า-ออกมีจำกัด แต่กลับเป็นโอกาสให้ตำบลนาจั่วยังสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นเอาไว้ได้มาก ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจสำคัญคือ ยางพารา ข้าว ผลไม้ และโกโก้ และโดยเฉพาะ “โกโก้” ที่ถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ที่มีโอกาสพัฒนาสู่การเป็นกลุ่มวิสาหกิจเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ในด้านวัฒนธรรมพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีภาษาพูดคล้ายคลึงกับชาวไทดำหรือชาวจังหวัดเลย มีแหล่งโบราณคดีที่สะท้อนให้เห็นถึงร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานในอดีตนั่นคือ เหมืองทองแดงโบราณ มีประเพณีดั้งเดิม และอาหารพื้นถิ่นที่ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ซึ่งศักยภาพเหล่านี้สามารถนำมาบูรณาการเพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชนให้กลายเป็นชุมชนแห่ง “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” และ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ”

คำสำคัญ: ศักยภาพชุมชน, การท่องเที่ยวชุมชน, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, นาจั่ว, สังคม, หนองคาย

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาศักยภาพชุมชนในโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล (U2T) ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

² นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาสังคม สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภูมิสารสนเทศเพื่อการพัฒนา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ที่มาและความสำคัญ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมหาศาล ทั้งจากนักท่องเที่ยวต่างชาติและนักท่องเที่ยวในประเทศ ทั้งนี้ ศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้มีการทำวิจัยแล้วพบว่า ในปี พ.ศ. 2554-2558 การท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มขยายตัวกว่าร้อยละ 9 ต่อปี (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561) แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ที่ทำให้การท่องเที่ยวในช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 มีความซบเซาลงมาก แต่หากสถานการณ์ดังกล่าวคลี่คลายไปแล้ว ก็มีความคาดหวังว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะกลับมาเป็นฟันเฟืองหนึ่งในการสร้างรายได้ให้กับประเทศอีกครั้ง

“ศักยภาพของชุมชน” เป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยชุมชนที่มีความพร้อมก็ย่อมสามารถนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถสร้างความสนใจและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม ในขณะเดียวกันชุมชนก็สามารถนำเอาอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นจุดดึงดูดความสนใจทางการท่องเที่ยวได้เช่นกัน (ประนอม การชะนันท, 2564: 3) ทั้งนี้ ทิศทางการท่องเที่ยวทั่วโลกกำลังเข้าสู่กระแส “ท้องถิ่นภิวัตน์ (Localization)” ซึ่งเป็นการใช้อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในการสร้างความแตกต่างเพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ กระแส “รักท้องถิ่น (Local Love)” ได้ทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคต่างแสวงหาสินค้าและบริการที่มีความเฉพาะถิ่นมากขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

“จังหวัดหนองคาย” เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยว เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ทอดตัวยาวตามแม่น้ำโขงเป็นระยะทางยาว ก่อให้เกิดภูมิทัศน์แปลกตาน่ามาสัมผัส ประกอบกับเป็นพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ รายได้จากการการท่องเที่ยวที่จังหวัดหนองคายได้รับในปี พ.ศ. 2561 (ก่อนสถานการณ์ COVID-19) สูงถึง 5,631.15 ล้านบาท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2561) และโดยเฉพาะ “อำเภอสังคม” ซึ่งเป็นอำเภอที่มีชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างพื้นที่ป่าและภูเขา ได้แก่ ผาตากเสื้อ ภูห้วยอีสัน น้ำตกธารทอง ทะเลหมอกภูผาดัก ฯลฯ และวิถีชีวิตดั้งเดิม เช่น การได้นั่งรถอีแต็กเพื่อชื่นชมความงามของภูเขา หรือการล่องเรือชมทัศนียภาพเลียบแม่น้ำโขงที่พันโขดแสนไคร้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม “ตำบลนาจั่ว” ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอสังคม กลับเป็นเพียงตำบลเดียวที่ไม่ได้ติดแม่น้ำโขง และยังถูกนำเสนอในพื้นที่สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของอำเภอสังคมน้อยมาก หากแต่ตำบลนาจั่วยังมีศักยภาพด้านอื่นๆ ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะและพร้อมจะยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชนได้ดังเช่นพื้นที่อื่นๆ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์ถึงศักยภาพชุมชนของตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย โดยพิจารณาจากบริบทของพื้นที่ด้านต่างๆ เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อประเมินสู่การกำหนดแนวทางและสร้างระบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่การสร้างประโยชน์ที่ยั่งยืนต่อคนพื้นที่ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อค้นหาศักยภาพชุมชนของตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย ในการยกระดับสู่การเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และเพื่อค้นหาศักยภาพชุมชนของตำบลนาจั่ว อำเภอสงคม จังหวัดหนองคาย ในการยกระดับสู่การเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยว โดยเป็นการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น

(1) การศึกษาแบบสำรวจภาคสนาม (Field survey research) เป็นการลงพื้นที่สำรวจยังสถานที่จริงของคณะนักวิจัย ได้แก่ การเดินสำรวจป่า ภูเขา น้ำตก และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของตำบลนาจั่ว เพื่อจัดทำระวางพิกัดทางภูมิศาสตร์และแผนที่ดาวเทียมแสดงฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบลนาจั่ว อำเภอสงคม จังหวัดหนองคาย

(2) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การลงพื้นที่สังเกตการณ์กิจกรรมของกลุ่มอาชีพ/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน การประชุมประชาคมหมู่บ้าน และการเข้าร่วมงานบุญประเพณี/พิธีกรรมตามแต่โอกาสสะดวก (ต้องเป็นไปภายใต้ประกาศของสาธารณสุขจังหวัดหนองคาย เรื่องการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19) โดยใช้วิธีการจดบันทึกภาคสนามและการบันทึกภาพ/วิดีโอ

(3) การสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลสำคัญ (Key actors) ในลักษณะการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group discussion) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ กลุ่มภูมิปัญญา กลุ่มการศึกษา และปราชญ์ชุมชน ทั้งที่เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกในประเด็นบริบทภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และการสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันในการจัดเวทีประชาคมเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน

(4) การใช้แบบสอบถาม โดยใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ การเก็บข้อมูลสถิติชีพ จำนวนครัวเรือน จำนวนประชากร (ชาย-หญิง) การทำบัญชีครัวเรือน เป็นต้น

2. หน่วยการวิเคราะห์ จะใช้หน่วยการวิเคราะห์ระดับขอบเขตตำบลนาจั่ว ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 นาจั่ว, หมู่ที่ 2 ข่าเจียง, หมู่ที่ 3 เทาใต้, หมู่ที่ 4 เทากลาง, หมู่ที่ 5 นาบอน, หมู่ที่ 6 ดงป่าเปลือย, หมู่ที่ 7 นาจั่ว, หมู่ที่ 8 นาบอน และหมู่ที่ 9 เทพประทับ

3. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชน/ตำบล จะใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ได้แก่ แผนที่ดาวเทียม และเครื่องมือการศึกษาชุมชน ได้แก่ ปฏิทินชุมชน (เศรษฐกิจและประเพณี) และระบบสุขภาพชุมชน (โภชนาการ จีเสถียรทรัพย์ และคณะ, 2554)

(2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ การใช้โปรแกรมวิเคราะห์ SPSS เพื่อคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เฉพาะกับข้อมูลเชิงปริมาณที่เก็บจากแบบสอบถาม

(3) การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนเพื่อการพัฒนา จะใช้เครื่องมือ SWOT Analysis และ SWOT to TOWS Matrix เพื่อกำหนดกิจกรรม/โครงการในการยกระดับการพัฒนาของตำบลนาจั่ว

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

1. **ขอบเขตพื้นที่การศึกษา** ได้แก่ ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย มีทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน
2. **ขอบเขตเนื้อหา** เป็นการสำรวจข้อมูลบริบทชุมชน/ตำบล ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นเพื่อค้นหาศักยภาพชุมชน/ตำบลเพื่อการพัฒนา
3. **ขอบเขตด้านเวลา** ระยะเวลาการศึกษาอยู่ในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน พ.ศ. 2564
4. **ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล** กลุ่มเป้าหมายประชากรและผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มบุคคลสำคัญ (Key actors) ที่เป็นตัวแทนของภาคส่วนต่างๆ ในตำบลนาจั่ว ประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน-กำนัน จำนวน 9 คน, ตัวแทนกลุ่มอาชีพ จำนวน 4 กลุ่ม (ได้แก่ กลุ่มกล้วย, กลุ่มโกโก้, กลุ่มโฮมสเตย์ และกลุ่มผลไม้), กลุ่มภูมิปัญญา จำนวน 3 กลุ่ม (ได้แก่ กลุ่มไม้กวาด กลุ่มไม่นำเข้า/ไม้เศรษฐกิจ, กลุ่มอาหารพื้นบ้าน) กลุ่มการศึกษา/สุขภาพ (ได้แก่ตัวแทนจากโรงเรียนในพื้นที่และเครือข่าย อสม. จำนวน 2 คน) และ ปราชญ์ชุมชน ได้แก่ นักเลาเรื่องชุมชน/ตำบล จำนวน 1 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ แบ่งออกเป็น

1. ผลผลิตของการวิจัย (Output)

- (1) เพื่อให้ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย ได้ค้นหาศักยภาพในด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่พร้อมจะยกระดับสู่การเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยว
- (2) เพื่อให้ได้โครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย ที่จะยกระดับสู่การเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยว

2. ผลลัพธ์ของการวิจัย (Outcome)

- (1) ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย มีการจัดการฐานความรู้ในด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ตำบล
- (2) ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย มีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการศึกษา แบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. บริบททางภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติของตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบระหว่างภูเขา มีความสูงอยู่ระหว่าง 250 - 900 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตำบลนาจั่วเป็นตำบลเดียวในอำเภอสังคมที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกับแม่น้ำโขง หากแต่ประกอบไปด้วยภูเขาสูงต่ำสลับซับซ้อนกับพื้นที่ป่าต้นน้ำ บริเวณที่ตั้งชุมชนมีลักษณะเป็นร่องเขาเรียงตัวทอดยาวแนวเหนือ-ใต้ ซึ่งถูกล้อมรอบด้วยภูเขาสูง มียอดเขาที่สูงที่สุดคือ “ภูย่าอ่าว” ซึ่งถือว่าเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดหนองคาย มีความสูงประมาณ 853 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตำบลนาจั่วมีอาณาเขตติดต่อดังต่อไปนี้

- ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลบ้านม่วง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย
- ทิศใต้ ติดกับ ตำบลโนนทองและตำบลนาแค อำเภอนาูง จังหวัดอุดรธานี
- ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลสังคม อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย
- ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลหาดคัมภีร์ อำเภอปากชม จังหวัดเลย

1. ลักษณะพื้นที่ที่เป็นป่าและภูเขาอยู่ในระดับความสูงตั้งแต่ 250 – 853 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่มากกว่าครึ่งหนึ่งของตำบลนางิ้ว กระจายตัวอยู่ทางด้านตะวันตกและด้านตะวันออกของพื้นที่ ลักษณะภูเขาเป็นภูเขาหินแกรนิต (เช่นเดียวกับภาคเหนือ) ซึ่งต่างกับพื้นที่อื่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาหินทราย มียอดเขาสำคัญ ได้แก่ ภูย่าอ่าว ภูหวด ภูถ้ำ ภูโคก ภูห้วยหินโง่น ภูจันได ภูโล้น ภูค้อ ภูว้าง ภูขวาง และภูมืด (หรือภูหมอกยาวาย)

2. ลักษณะพื้นที่ที่เป็นที่ดอนถึงที่ลาดเชิงเขา จะอยู่ระหว่างตอนกลางของพื้นที่และทอดไปตามความยาวของตำบล แนวเหนือ-ใต้ ลักษณะภูมิประเทศสำคัญคือ พบถ้ำ (เช่น ถ้ำพระ-ถ้ำแอ้) และน้ำตก (เช่น น้ำตกโปงทอง)

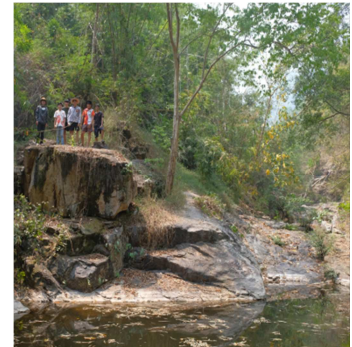
3. ลักษณะพื้นที่ราบและราบลุ่ม จะกระจายตัวอยู่ตอนกลางของตำบล เป็นพื้นที่ตั้งบ้านเรือนและทำการเกษตร ได้แก่ ทำนาปี เพราะมีลำน้ำสำคัญไหลผ่าน ได้แก่ ลำน้ำพริ้ว ลำน้ำฮวย ลำน้ำอึม ลำน้ำซิง และในบางปีอาจเกิดปัญหาน้ำท่วมขังได้

ก. สำรวจตำแหน่งภูมิศาสตร์ภูย่าอ่าว

ข. สำรวจถ้ำพระ-ถ้ำแอ้

ค. สำรวจน้ำตกโปงทอง

ภาพการสำรวจภาคสนามบริบทภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติตำบลนางิ้ว อำเภอสังขาม จังหวัดหนองคาย
(ภาพถ่ายโดย: อาจารย์ชวลิต นาคใหม่, ภูมิภาพันธ์ – มีนาคม พ.ศ. 2564)

สภาพภูมิอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม – พฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ย 32 องศาเซลเซียส ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – กันยายน อุณหภูมิเฉลี่ย 20 องศาเซลเซียส ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 8 - 15 องศาเซลเซียส และเนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าและภูเขา ทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 20-25 องศาเซลเซียส

โดยสรุปจะเห็นว่า แม้อำเภอนางิ้วจะไม่มีอาณาเขตติดกับแม่น้ำโขงดังเช่นตำบลอื่นในอำเภอสังคม แต่ความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติก็คือ ภูเขาและป่าไม้ ซึ่งก่อให้เกิดทัศนียภาพที่ต่างไปจากพื้นที่อื่นในจังหวัดหนองคายและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งยังสามารถนำมาเป็นศักยภาพของพื้นที่ที่จะทำประโยชน์ในโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาเชิงพื้นที่ต่อไปในอนาคต

2. สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของตำบลนางิ้ว อำเภอสังขาม จังหวัดหนองคาย

ตำบลนางิ้ว อำเภอสังขาม จังหวัดหนองคาย มีเนื้อที่ตำบล รวม 87,228 ไร่ หรือ ประมาณ 139 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 32,865 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 37.68 พื้นที่ป่าและภูเขา 51,770 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 59.35 พื้นที่ที่อยู่อาศัย 2,593 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.97 (ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม ณ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2564) ตำบลนางิ้วมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดของแต่ละหมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน (อาศัยอยู่จริง)	จำนวนประชากร			พิกัดภูมิศาสตร์*	
			ชาย	หญิง	รวม	ละติจูด	ลองจิจูด
1	นาจั่ว	376	636	650	1,286	18.133852	102.133586
2	ชำเจียง	174	358	327	685	18.112858	102.144215
3	เทาใต้	42	83	91	174	18.084888	102.146752
4	เทากลาง	133	226	237	463	18.077135	102.148154
5	นาบอน	267	475	454	929	18.060635	102.142803
6	ดงป่าเปลือย	122	238	265	503	18.091226	102.147582
7	นาจั่ว	243	694	489	1,183	18.137653	102.132458
8	นาบอน	221	429	386	815	18.056997	102.143640
9	เทพประทับ	353	593	583	1,176	18.013749	102.153211
รวม		1,931	3,732	3,482	7,214	* พิกัด ณ ตำแหน่งบ้านผู้ใหญ่บ้าน	

ในด้านเศรษฐกิจ ตำบลนาจั่วมีการประกอบอาชีพส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม สินค้าเกษตรสำคัญ ได้แก่ ยางพารา ถั่วลิสง ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจดั้งเดิมของพื้นที่ และพืชเศรษฐกิจที่เข้ามาใหม่ (ย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี) ได้แก่ โกโก้ ปาล์มน้ำมัน และผลไม้เมืองร้อน (จำพวกเงาะ ทุเรียน ลำไย ฯลฯ) และโดยเฉพาะ “โกโก้” ที่เริ่มมีกระจายการปลูกกันมาก แรกเริ่มจะเป็นการรับกล้าพันธุ์มาจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ แล้วขยายไปยังผู้สนใจปลูกและรวมเป็นกลุ่มอาชีพแบบหลวมๆ ผลผลิตที่ได้จะนิยมส่งขายผลสดให้กับบริษัทที่มารับซื้อ เพราะยังขาดองค์ความรู้การแปรรูปหรือเพิ่มมูลค่าเพิ่มภายในกลุ่ม และยังอยู่ในระยะทดลองเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ เช่น การทดลองทำโกโก้ผง สบู่โกโก้ เค้กบราวนี่โกโก้ โกโก้แท่งสำหรับทำขนม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอาชีพอื่นๆ ที่แม้จะมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่ยังขาดเครือข่ายตลาดหรือการยกระดับสู่มาตรฐาน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มทำไม้กวาด กลุ่มจักสาน เป็นต้น

ก. ต้นโกโก้/สวนโกโก้ในตำบลนาจั่ว

ข. ผลโกโก้สด

ค. การลงพื้นที่สำรวจศักยภาพกลุ่มโกโก้ตำบลนาจั่ว

ง. การทดลองแปรรูปผลิตภัณฑ์จากโกโก้

ภาพการสำรวจศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มโกโก้ตำบลนาจั่ว อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย
(ภาพถ่ายโดย: อาจารย์ชวลิต นาคใหม่, กุมภาพันธ์ - มีนาคม พ.ศ. 2564)

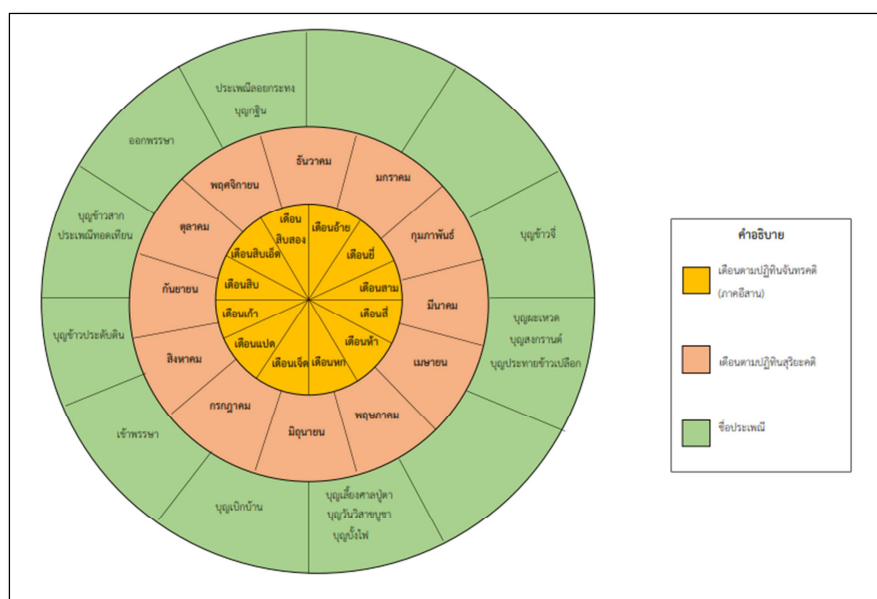
อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากข้อมูลบัญชีครัวเรือน (ช่วงเดือนมกราคม-เมษายน พ.ศ. 2564) พบว่าประชาชนตำบลนาจั่วส่วนใหญ่ยังมีปัญหารายจ่ายที่มากกว่ารายได้เป็นสัดส่วนสูง โดยรายจ่ายส่วนใหญ่คือรายจ่ายในครัวเรือนประเภทค่าอาหาร และค่าปัจจัยทำการเกษตร ในขณะที่รายได้หลักคือจากการเกษตร (อย่างยางพารา) ซึ่งกำลังเผชิญปัญหาราคาตกต่ำจากภาวะเศรษฐกิจระดับชาติ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาหนี้สินครัวเรือนที่สูงตาม และยังผลักดันให้ประชาชนวัยแรงงานจำนวนหนึ่งออกไปทำงานนอกพื้นที่ เช่น ในตัวจังหวัดหนองคาย อุดรธานี กรุงเทพฯ ต่างประเทศ (เกาหลีใต้ และอิสราเอล) เป็นต้น

เดือน การผลิต	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
สวนยางพารา	กำจัดวัชพืช, ใส่ปุ๋ย					เก็บเกี่ยวผลผลิต (สูงสุด)				กำจัดวัชพืช, ใส่ปุ๋ย		
ทำนาปี		ไถกลบ	ไถแปร	เตรียมพื้นที่		ปักดำ	กำจัดวัชพืช, ใส่ปุ๋ย		เก็บเกี่ยวนาปี			
ไร่ย่อย	เก็บเกี่ยว				ใส่ปุ๋ย				ไถ	ปลูก (ชุดใหม่)	เริ่มเก็บเกี่ยว (ชุดที่แล้ว)	
ไร่มันสำปะหลัง	เก็บผลผลิต	เตรียมดิน	ปลูก		กำจัดวัชพืช, ปู				ใส่ปุ๋ยเร่งหัว		เริ่มเก็บเกี่ยว	
โกโก้	ไถ, กำจัดวัชพืช		เก็บเกี่ยว			เก็บเกี่ยว	ไถ, กำจัดวัชพืช		เก็บเกี่ยว			เก็บเกี่ยว
ปาล์มน้ำมัน (ระยะปลูก)			เตรียมพื้นที่	เตรียมหลุม			ปลูก		ใส่ปุ๋ย			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์				เตรียมพื้นที่	เตรียมดิน	ปลูก	กำจัดวัชพืช	ใส่ปุ๋ย			เก็บเกี่ยวผลผลิต	
ทุเรียน (ระยะปลูก)		เตรียมพื้นที่	ปลูก	ใส่ปุ๋ย, กำจัดวัชพืช					ใส่ปุ๋ย			
เงาะ		เตรียมหลุม	ปลูก	ออกดอก	ใส่ปุ๋ย, ออกผล	พ่นยาบำรุง	เก็บผลผลิต					
กล้วย			เตรียมหลุม	ปลูก					เก็บเกี่ยวผลผลิต			
ลำไย	ใส่ปุ๋ยบำรุงดอก			ใส่ปุ๋ยบำรุงผล	เก็บเกี่ยว							

ปฏิทินอาชีพเกษตรกรรมในหนึ่งรอบปีของตำบลนาจั่ว อำเภอสว่างคึม จังหวัดหนองคาย

ในด้านองค์กรชุมชน พบว่าตำบลนาจั่วมีเครือข่ายผู้นำที่เข้มแข็ง ประกอบไปด้วยกำนันตำบลนาจั่ว คือนางเบญจพร ไชโยโชค และผู้ใหญ่บ้านอีก 8 หมู่บ้านที่ทำหน้าที่ประสานฝ่ายความมั่นคงของแต่ละหมู่บ้าน และด้วยหมู่บ้านในตำบลนาจั่วมีการเรียงตัวจากเหนือลงใต้เป็นแนวเดียวกันเอง จึงทำให้ง่ายต่อการตั้งจุดสกัดกันเพื่อดูแลความปลอดภัย นอกจากนี้ผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านยังมีความสัมพันธ์ที่ดี ทั้งยังมีองค์ความรู้สมัยใหม่ นั่นคือทักษะการทำวิจัยชุมชน ซึ่งสามารถใช้เป็นศักยภาพในการพัฒนาชุมชนต่อไปได้

ส่วนในด้านประเพณีและวัฒนธรรม พบว่า ชาวตำบลนาจั่วมีลักษณะของวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมอีสานพื้นถิ่น ลาว และแบบไทเลย (ไทดำ) ยกตัวอย่างเช่น ประเพณีพื้นถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นแบบวัฒนธรรมอีสานพื้นถิ่น (เช่นเดียวกับท้องถิ่นในภาคอีสาน) เช่น งานบุญผะเหวด บุญบั้งไฟ บุญจูง บุญสงกรานต์ บุญประทายข้าวเปลือก เป็นต้น และบางส่วนได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมแบบลาว เช่น การบูชาเสาหลักบ้าน/ผีอารักษ์บ้าน อาหารพื้นบ้าน และมีภาษาถิ่นที่คล้ายกับชาวไทเลย ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่อื่นของจังหวัดหนองคาย

S_2 = ตำบลนางิ้วมีการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดี โดยเฉพาะน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน

S_3 = ตำบลนาจี้ว์สามารถดำรงวัฒนธรรมและประเพณีประจำถิ่นเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น เช่น อาหารพื้นถิ่น ภาษาพูด วิถีชีวิต พิธีกรรมประเพณี เป็นต้น

S_4 = ตำบลนาจี้ว์มีโครงสร้างของคนแบบสังคมชนบทแบบเครือญาติ เป็นเหตุให้การติดต่อประสานงานระหว่างเครือข่าย/กลุ่มทำได้โดยง่าย และเกิดความเข้มแข็ง เช่น กลุ่มเครือข่ายสุขภาพ (อสม.) เครือข่ายชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) และ อปพร. เป็นต้น

S_5 = ผู้นำชุมชนมีองค์ความรู้สมัยใหม่ (เช่น สามารถทำวิจัยได้) และเป็นผู้สนับสนุนสำคัญต่อการผลักดันให้ชุมชนตำบลนาจี้ว์เป็นตำบลแห่งการท่องเที่ยวชุมชน

จุดอ่อน (W - Weakness)

W_1 = การกระจายสาธารณูปโภคจำเป็นยังไม่ทั่วถึง เช่น ไฟส่องตามทาง ไฟฟ้าตามจุดเสี่ยง ถนนในหมู่บ้านที่ยังชำรุดผุพัง เป็นต้น

W_2 = ประชาชนส่วนใหญ่เป็นหนี้จากการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา (จากข้อมูลการเก็บบัญชีครัวเรือนตำบล)

W_3 = กลุ่มอาชีพต่างๆ ยังขาดองค์ความรู้ต่อยอดผลิตภัณฑ์ของตนให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ทำให้สามารถผลิตแค่กระบวนการ “ต้นน้ำ” เท่านั้น (เป็นผู้ผลิตและขายส่งผลผลิตอย่างเดียว) และบางกลุ่มอาชีพก็ยังขาดความรู้เพื่อการยกระดับสู่มาตรฐาน (เช่น กลุ่มโฮมสเตย์)

W_4 = ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการเทคโนโลยีสมัยใหม่ (โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์)

โอกาส (O - Opportunities)

O_1 = ต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติภายในตำบลมีมากและหลากหลาย (เช่น ภูเขา ป่าไม้ ดิน น้ำตก แม่น้ำ เป็นต้น)

O_2 = นโยบายจังหวัดหนองคายในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อำเภอสังคม

O_3 = สินค้าเกษตรอย่าง “กล้วยตาก” ของอำเภอสังคม ได้รับเครื่องหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ซึ่งสามารถนำมาผลักดันให้เกิดจุดเด่นของสินค้าได้

O_4 = มีการเข้ามาของพืชเศรษฐกิจที่เป็นช่องทางรายได้ใหม่ เช่น พุรีเยน เาะ โกโก้ เป็นต้น

อุปสรรค/ภาวะคุกคาม (T - Threats)

T_1 = ปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ของประชาชนที่ใช้พื้นที่ทำกินทับซ้อนกับเขตป่าสงวน

T_2 = ระยะทางของตำบลที่ไกลจากศูนย์กลาง (ไกลจากตัวอำเภอสังคม 40 กม. และไกลจากตัวจังหวัดประมาณ 100 กม.) ประกอบกับพื้นที่ของตำบลเป็นแนวยาว มีถนนสายหลักเข้า-ออกแค่เส้นทางเดียว ทำให้ยากต่อการติดต่อคมนาคม

T_3 = ปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ ที่จะเกิดขึ้นในบางฤดูกาล ได้แก่ ดินถล่ม น้ำป่าไหลหลาก ไฟป่า น้ำท่วมขัง เป็นต้น

T_4 = สถานการณ์ไวรัส COVID-19 ที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนชะลอตัว และเกิดปัญหาการว่างงาน

ภาพการจัดเวทีคืนข้อมูลและร่วมกันวิเคราะห์ค้นหาศักยภาพชุมชนของตำบลนาจั่ว อำเภอสว่าง จังหวัดหนองคาย
(ภาพถ่ายโดย: อาจารย์ชฎล นาคใหม่, กุมภาพันธุ์ - มีนาคม พ.ศ. 2564)

โดยสรุปจะเห็นว่า ตำบลนาจั่ว อำเภอสว่าง จังหวัดหนองคาย มีศักยภาพสำคัญในด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายแกนนำชุมชน ทั้งยังมีโอกาสในการยกระดับสู่การเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยว โดยอาศัยทุนทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของชุมชนตำบลนาจั่วในการยกระดับสู่การเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวก็คือ การขาดองค์ความรู้ในสื่อสมัยใหม่ และขาดองค์ความรู้ต่อการพัฒนาระบบการจัดการในแต่ละกลุ่มอาชีพ รวมถึงปัญหาภาวะหนี้สิน และกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน ซึ่งในขั้นตอนก่อนการยกระดับนี้ควรมีการจัดโครงการ/กิจกรรมเพื่อแก้ไขหาทางออกอย่างเป็นแบบแผน

4. ตำแหน่งกลยุทธ์การพัฒนาตำบลและผลการวิเคราะห์ประเด็นการพัฒนาตามความจำเป็น

หลังจากที่มีการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนของตำบลนาจั่ว อำเภอสว่าง จังหวัดหนองคาย โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis ข้างต้นแล้ว คณะผู้วิจัยจึงมีนำข้อมูลศักยภาพเหล่านี้ มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นตำแหน่งกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนสู่ทิศทางการยกระดับตำบลนาจั่วสู่การท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้เครื่องมือ SWOT to TOWS Matrix ซึ่งได้รายละเอียด ดังต่อไปนี้

(S+O) จุดแข็ง + โอกาส = กลยุทธ์เชิงรุก	(W+O) จุดอ่อน + โอกาส = กลยุทธ์เชิงแก้ไข
1. ขับเคลื่อน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ทำให้เห็นถึงจุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2. สร้างเครือข่ายผู้นำชุมชนและระบบในการเฝ้าระวังด้านทรัพยากรธรรมชาติและความปลอดภัย 3. ใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน (เช่น ประเพณีอาหารท้องถิ่น) ส่งเสริมอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวชุมชนที่จะเกิดขึ้น 4. ยกระดับกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่ม	1. เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมสาธิตปลูกให้เพียงพอ (โดยใช้เหตุผลของการผลักดันการท่องเที่ยวของชุมชน) 2. ส่งเสริมด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่และ การใช้ platform ออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว (เช่น จัดกิจกรรมอบรมการใช้สื่อสมัยใหม่ จัดโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารให้เพียงพอ เป็นต้น)

(S+O) จุดแข็ง + โอกาส = กลยุทธ์เชิงรุก	(W+O) จุดอ่อน + โอกาส = กลยุทธ์เชิงแก้ไข
เครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกโกโก้ กลุ่มเกษตรกรสวนผลไม้ เป็นต้น ให้กลายเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีระบบการจัดการและศักยภาพการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่ม	
(S+T) จุดแข็ง + อุปสรรค = กลยุทธ์เชิงป้องกัน	(W+T) จุดอ่อน +อุปสรรค = กลยุทธ์เชิงรับ
1. เครือข่ายผู้นำชุมชนใช้ความรู้สมัยใหม่ (เช่น ข้อมูลจากการวิจัย เรื่องสิทธิทำกิน) ขยายผลความรู้สู่ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้อย่างถูกกฎหมาย 2. สร้างจุดเฝ้าระวังความปลอดภัยหรือจุดสกัดกั้นเตือนภัยในด้านทิศเหนือและทิศใต้ของตำบล (ทางเข้าออกของตำบล)	1. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ หรือภาคประชาชนในการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว เช่น การสร้างป้ายบอกทางที่เป็นมาตรฐาน เป็นต้น 2. การสร้างเว็บไซต์หรือ platform ที่สามารถกระจายข้อมูลได้อย่างแพร่หลาย โดยเน้นเจาะกลุ่มตลาดที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ แบบนิเวศ(ธรรมชาติ) ผจญภัย และวิถีชุมชนดั้งเดิม

เมื่อนำผลการวิเคราะห์ตำแหน่งยุทธศาสตร์ มาเรียงประเด็นการพัฒนาตามความจำเป็นของตำบลนาจัว อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย จะสอดคล้องกับเหตุผล ความต้อง และศักยภาพของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นการพัฒนา	เหตุผล
1. ขับเคลื่อน “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” และ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ที่ทำให้เห็นถึงจุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ	พื้นที่ตำบลนาจัวมีระบบนิเวศที่หลากหลายมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติที่งดงาม มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว การจัดการรายได้และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่คนทุกกลุ่มในชุมชน
2. เครือข่ายผู้นำชุมชนใช้ความรู้สมัยใหม่ (เช่น ข้อมูลจากการวิจัย เรื่องสิทธิทำกิน) ขยายผลความรู้สู่ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ	เนื่องจากคนในชุมชนขาดความรู้ด้านสิทธิที่ดินทำกินและกฎหมายการในครอบครองที่ดิน ผู้นำชุมชนจึงส่งเสริม สนับสนุน โดยการขอความรู้จากกรมป่าไม้หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีส่วน ร่วมในการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการสู่คนในชุมชน
3. ยกระดับกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกโกโก้ กลุ่มเกษตรกรสวนผลไม้ เป็นต้น ให้กลายเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีระบบการจัดการและศักยภาพการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า	ประชาชนในตำบลจัวมีการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจใหม่ที่กำลังแพร่หลาย อย่างโกโก้สวนผลไม้ (กล้วย เงาะ ทุเรียน ฯลฯ) ซึ่งสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย เช่น การนำกล้วยที่มีการปลูกภายในชุมชนมาแปรรูปเป็นกล้วยตาก กล้วยทอด กล้วยฉาบ กล้วยห้หมุก หรือการแปรรูปโกโก้เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่ม แต่ยังไม่ได้มีการรวมกลุ่มหรือระบบการจัดการที่เหมาะสม จึงควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการยกระดับการจัดกลุ่มดังกล่าว เช่น การจัดระบบเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์ หรือกลุ่มเกษตรกรต่างๆ ขึ้นเพื่อความมั่นคงและเพื่อเกิดศักยภาพการแปรรูปให้เกิดมูลค่าเพิ่ม
4. เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น	เนื่องจากตำบลนาจัวมีการติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะตามจุดเสี่ยงต่างๆ ยังไม่เพียงพอและไม่สามารถใช้งานได้ อีกทั้งถนนชำรุดหลายจุดที่ยังไม่ได้รับการซ่อมแซม เพื่อส่งเสริมสาธารณูปโภคให้เพียงพอ

ประเด็นการพัฒนา	เหตุผล
5. ส่งเสริมด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่และ การใช้ platform ออนไลน์ และการสร้างเว็บไซต์หรือ platform ที่สามารถกระจายข้อมูลได้อย่างแพร่หลาย โดยเน้นเจาะกลุ่มตลาดที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ อนุรักษ์(นิเวศ) ผจญภัย และวิถีชุมชนดั้งเดิม	ปัจจุบันสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก จึงใช้ประโยชน์ของสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลนาจั่ว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น จัดกิจกรรมอบรมการใช้สื่อสมัยใหม่ จัดโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารให้เพียงพอ เป็นต้น
6. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ หรือภาคประชาชนในการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว เช่น การสร้างป้ายบอกทางที่เป็นมาตรฐาน เป็นต้น	เนื่องจากตำบลนาจั่วมีระบบนิเวศที่หลากหลายมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติ ทว่าตั้งอยู่ห่างจากเส้นทางหลวงชนบท ทำให้ไม่ค่อยมีผู้คนรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลนาจั่วอย่างแพร่หลาย จึงขอความอนุเคราะห์จากภาครัฐในการทำป้ายบอกทางที่ได้มาตรฐาน และภาคประชาชนในการประชาสัมพันธ์ สร้างเว็บ สร้างเพจในการกระจายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอก

โดยสรุปจะเห็นว่า ตำบลนาจั่ว อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย มีศักยภาพอย่างมากที่จะพัฒนาระดับสู่แนวทางการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งด้วยความโดดเด่นของต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม รูปแบบการท่องเที่ยวของตำบลนาจั่วสามารถขับเคลื่อนสู่ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” และ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ได้อย่างไรก็ตาม การพัฒนาขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนดังกล่าวจำเป็นต้องเกิดขึ้นควบคู่กับการจัดวางระบบกลไกการจัดการให้ดีเสียก่อน รวมถึงหาทางออกให้กับปัญหาสำคัญ อย่างเรื่องสิทธิทำกิน/กฎหมาย การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของทุกภาคส่วนในชุมชน และการเสริมองค์ความรู้ด้านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และประชาสัมพันธ์ ให้ครบทุกกระบวนการทั้ง “ต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ” ทั้งนี้เพื่อคาดหวังจะให้การท่องเที่ยวชุมชนของตำบลนาจั่วที่จะเกิดขึ้น ให้ผลประโยชน์กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืนมากที่สุด

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องศักยภาพชุมชนต่อการยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษาตำบลนาจั่ว อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย สามารถสรุปและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. บริบททางภูมิศาสตร์ของตำบลนาจั่ว อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและพื้นที่ป่า แม้ไม่มีอาณาเขตติดกับแม่น้ำโขงเหมือนตำบลอื่น แต่สภาพพื้นที่ ทรัพยากร ภูมิอากาศ และการกระจายตัวของชุมชนกลางหุบเขาจะมีความใกล้เคียงกับภาคเหนือหรือภาคใต้ (คล้ายกับบ้านสะปัน จังหวัดน่าน และบ้านศิริวง จังหวัดนครศรีธรรมราช) มีเศรษฐกิจที่ถูกขับเคลื่อนโดยภาคเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจสำคัญคือ ยางพารา และกล้วย ส่วนพืชเศรษฐกิจใหม่ที่มีโอกาสเติบโตและสร้างช่องทางรายได้ใหม่ก็คือ โกโก้ และผลไม้เมืองร้อน แต่ปัจจุบันตำบลนาจั่วยังประสบปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะรายจ่ายครัวเรือนที่สูง และภาวะหนี้สินครัวเรือน ที่มีสาเหตุมาจากการขยายผลผลิตทางการเกษตรที่ต่ำกว่าต้นทุน ส่งผลให้เกิดการให้วัยแรงงานอพยพไปทำงานนอกพื้นที่ ด้านสังคมพบว่ามีความเป็นชุมชนเครือญาติ และมีการเฝ้าระวังความปลอดภัยที่ทั่วถึง มีการกระจายด้านการ

รักษาพยาบาลโดยรัฐอย่างทั่วถึง ทั้งยังมีความโดดเด่นเฉพาะทางวัฒนธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นในจังหวัดหนองคายหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

2. การค้นหาศักยภาพชุมชนของตำบลนาจัว อำเภอสองคม จังหวัดหนองคาย ในการยกระดับสู่การเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวศักยภาพ สามารถสรุปโดยแบ่งเป็นด้านๆ ดังต่อไปนี้

- **ศักยภาพด้านภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ** พบว่า ตำบลนาจัวมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและยังสมบูรณ์อยู่ ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำ น้ำตก ถ้ำ ซึ่งสามารถยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในลักษณะ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หรือ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ได้

- **ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ** พบว่า ตำบลนาจัวมีการประกอบอาชีพทางเกษตรสำคัญอย่างพืชสวนและไม้ยืนต้น (เช่น ผลไม้ สวนโกโก้ เป็นต้น) ซึ่งสามารถยกระดับเป็นการท่องเที่ยวแบบวนเกษตร พร้อมทั้งมีการกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มโกโก้ กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มจักสาน ฯลฯ ซึ่งสามารถแปรรูปเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดจนเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการสำหรับนักท่องเที่ยวได้

- **ศักยภาพด้านการเรียนรู้และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม** พบว่า ตำบลนาจัวมีความโดดเด่นในด้านทรัพยากรธรรมชาติและภูมิศาสตร์ ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา หรือสิ่งแวดล้อมศึกษาได้ ส่วนด้านวัฒนธรรมก็พบว่า ตำบลนาจัวมีความเฉพาะทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

- **ศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและด้านความปลอดภัย** พบว่า ตำบลนาจัวมีความเข้มแข็งในเครือข่ายผู้นำชุมชนและสามารถสร้างระบบดูแลความปลอดภัยในตำบลได้อย่างทั่วถึง ตัวผู้นำมีองค์ความรู้สมัยใหม่ ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำและประชาชนในตำบลได้ พร้อมกันนี้ยังมีระบบสาธารณสุขที่สามารถรองรับความต้องการของคนตำบลและการท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยและแนวทางการต่อยอด

1. ผลการศึกษาศักยภาพชุมชนของตำบลนาจัว อำเภอสองคม จังหวัดหนองคาย สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกแบบกิจกรรมการพัฒนา โดยเฉพาะการขับเคลื่อนสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถใช้ข้อมูลศักยภาพชุมชนเป็นบริบทพื้นฐานควบคู่กับการดำเนินนโยบายการพัฒนาพื้นที่

3. แนวทางการต่อยอดการวิจัย สามารถนำศักยภาพและปัญหาของตำบลนาจัว มาออกแบบเพื่อสร้างกิจกรรม/โครงการการพัฒนาหรือยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งกิจกรรม/โครงการที่เกิดต่อนี้ ควรเน้นการวางระบบ กลไก หรือแบบแผนสำหรับเตรียมความพร้อมสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำได้โดยการจัดกิจกรรม/โครงการที่แก้ปัญหาเดิมให้ทุเลาลง พร้อมกับการสร้างระบบใหม่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะเกิดขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ เป็นการสังเคราะห์จากผลการศึกษาข้อมูลตำบลนาจัว อำเภอสองคม จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาตำบลภายใต้โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 มหาวิทยาลัย 1 ตำบล) ในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ในการนี้ขอขอบพระคุณสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ตลอดจนกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว) ที่ให้

การสนับสนุน ตลอดจนถึงคณะทำงาน (อว.จ้างงาน) ตำบลนาจั่วทุกคน ที่เอื้อเพื่อข้อมูลและช่วยเหลือด้วยดีมาโดยตลอด

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). “Tourism Go Local ชุมชนเติบโตใหญ่ เมืองไทยเติบโต” [ระบบออนไลน์]. ที่มา <https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-go-local/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2564)

กุลวดี จันทรวีเชียร, เตชิตา สุทธิรักษ์, อรรณพ ขำขาว, พัทธนันท์ อธิติง และ วิสูตร เพชรรัตน์. (2564). “ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนหมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช”. *วารสารรัชต์ภาคย์*. 15, 40: 264-273

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. (2554). *วิถีชุมชน: เครื่องมือ 7 ขั้นที่ทำให้งานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขศาลา.

ประนอม การชนะนนท์. (2564). “แนวทางการสร้างศักยภาพการจัดการตนเองด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช”. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 8, 2: 1-14

บุญยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล, ขวสิริ ณ กลาง, ชมพูนุช จิตติถาวร และ สหพันธ์ ตั้งเบญจสิริกุล. (2563). “แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา”. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*. 10, 3: 22-33

วิษณุ จอมวิญญูณ. (2560). *ภูมิศาสตร์ประเทศไทย*. อุดรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2561). “แนวโน้มเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว”. [ระบบออนไลน์]. ที่มา <http://ttaa.or.th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2564)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2561) “รายได้จากการท่องเที่ยว จำแนกรายจังหวัด: จังหวัดหนองคาย”. [ระบบออนไลน์]. ที่มา <https://opendata.data.go.th/dataset/1559?fbclid=IwAR17AU9JaCR5D8XE8NfAqSUyPRE6Q0HPQAHMd1HJ767PkbVmgW1sJoyEFDg> (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2564)